

CO Stanislava
Jarolímková
V UČEBNICÍCH
NEBÝVÁ 2

aneb **Čeští panovníci,**
jak je (možná) neznáte

motto

MOTTO

CO <sup>Stanislava
Jarolímková</sup>
V UČEBNICÍCH
NEBÝVÁ 2

aneb Čeští panovníci,
jak je (možná) neznáte

2. díl

(Od Ferdinanda I. Habsburského
ke Karlu I. Habsbursko-lotrinskému)

Praha 2012

© Stanislava Jarolímková, 2006
Illustrations © Jiří Filípek, 2006
Cover photography © Vendula Volkmerová, 2006

ISBN 978-80-7246-630-6

*Tuto knihu věnuji
Ondrovi a Martině*

ÚVOD

Vážení čtenáři,
v ruce držíte druhý díl knihy o českých panovnících.

Také on má za cíl **představit „vlastníky“ našeho trůnu poněkud jinak, než tomu bývá v učebnicích dějepisu:** pouze okrajově si všímá jejich bitev, územních zisků a ztrát či různých plotich, a představuje je spíše v „lidské“ podobě s osobními radostmi a starostmi.

Jsou tu všichni císařové a králové, kteří usedali na český trůn **od roku 1526 do roku 1918, kdy se (ač nerad) stáhl z řízení vládních záležitostí poslední z nich.**

Doufám, že i v tomto případě to bude čtení zajímavé a zároveň trochu poučné.

Knihu můžete pochopitelně číst na přeskáčku a v zásadě vás nemusí odradit ani to, že nemáte první díl, zahrnující období od Sába po Ludvíka Jagellonského.

Přestože protagonisté knížky prožili své životy v novověku, ani oni **neměli na růžích ustláno a v duchu si (možná) říkali, že je česká koruna velmi tíží.** Mohlo tomu tak být jak obrazně, tak doslovně, neboť vážila 2 kilogramy a 358 gramů a **se žezlem a jablkem** to dotáhla na 4 kilogramy a 151 gramů.

Stanislava Jarolímková

CÍSAŘ A KRÁL

FERDINAND I. HABSBURSKÝ

*10. 3. 1503 – †5. 7. 1564; od r. 1521 arcivévoda vládce rakouských zemí, českým králem zvolen 23. 10. 1526 a korunován 24. 2. 1527; dne 17. 12. 1526 byl zvolen uherským králem, korunován byl v listopadu roku 1527; 5. 1. roku 1531 byl zvolen a 11. 1. téhož roku korunován římským králem; od r. 1556 římským císařem; syn Filipa I. Sličného a Johany zv. Šílená.

VZDĚLANÝ „SUCHAR“

*Císař a král
Ferdinand I. Habsburský*

Ferdinand Habsburský se narodil ve Španělsku na zámku Alcalá de Henares u Madridu a dětství prožil na dvoře svého španělského dědečka z matčiny strany.

Rozhodně nepatřil mezi krasavce. Byl poblehlý, nahrbený, měl hubenou, 165 cm vysokou postavu, zřetelně předsunutou dolní čelist, silný dolní ret a údajně téměř stále otevřená ústa. Zajímavé na něm byly snad jen jasné a živé oči. Postrádal smysl pro humor a žil velmi střídmě; údajně jedl pouze jednou denně a jeho jedinou „neřestí“ byl lov. Zároveň však prý byl kultivovaný, poměrně vzdělaný a mluvil a psal španělsky, francouzsky, latinsky a italsky; němčině se naučil dodatečně,

ale česky uměl jen několik slov. Co se týče náboženství, byl oddaným katolíkem. Dvakrát denně se zúčastňoval mše, každý pátek chodíval na procesí a desetkrát za rok býval u zpovědi a přijímání. Jako panovník byl cílevědomý, neústupný, vyznačoval se organizátorským talentem a z Habsburků snad největším smyslem pro diplomacii.

NOVÁ VĚTEV A VELBLOUDI

V letech 1520 až 1522 sepsali Habsburci „rodinnou“ dohodu. Podle ní dostal mladý Ferdinand – s podmínkou, že bude respektovat dynastické zájmy – malý kousek rozlehlé habsburské říše, jíž vládl ze španělského trůnu jeho bratr Karel V.*

* Karel V. (1500–1558), díky tatínkovi Filipu I. Sličnému Habsburk, zdědil po mamince Johaně I. Šílené jak španělský trůn, tak dědičné zatížení projevující se depresemi a návaly křečovitého pláče. Navíc měl tak vysunutou dolní čelist, že nemohl ani při nejlepší vůli zavřít ústa. Jeho říše zahrnovala v podstatě Španělsko, Nizozemí, habsburské državy ve střední Evropě a několik italských knížectví. Španělská větev Habsburků, k níž patřil, byla nesmlouvavě katolická a prudérní, což se projevovalo mj. v ženské módě: převládala v ní černá barva, živůtky měly za úkol zplošťovat poprsí a dekolty byly zcela nemyslitelné. Ferdinand neměl bratra Karla rád a vycházel s ním jen v zájmu rodu; snad proto Karel nikdy nepřijel do Prahy a Ferdinand jako dospělý nenavštívil Španělsko.

Oním malým kouskem byly dědičné rakouské země (Rakousy, Korutany, Štýrsko, Kraňsko, Tyrolsko a habsburská území ve Švábsku), k nimž hodlal přidat kromě Uher i země Koruny české. Nedovedl si totiž představit, že by bez jejich peněz a vojáků mohl porazit Turky ohrožující Evropu.

I když nástupnictví na český trůn měl Ferdinand zajištěné smlouvou, kterou jeho dědeček uzavřel 20. 7. roku 1515 s Vladislavem II. Jagellonským, musel podstoupit volbu; toto právo si čeští zástupci stavů nedali vzít.

Byla to ale jen hra či formalita. Jeho šance jistila prestiž habsburského rodu, nedůvěra či nechuť představitelů českých stavů k ostatním zájemcům o český trůn (mezi nimiž byl polský král či vnuci Jiřího z Poděbrad) a jeho ochota rozdávat sliby a peníze. Například nejvyššímu purkrabímu Zdeňku Lvu z Rožmitálu se za volební hlas revanšoval tím, že za něj zaplatil dluh ve výši 50 000 zlatých.

Budoucí český král ve svém německy psaném volebním slibu hovořil o tom, že bude zachovávat basilejská kompaktáta, že nebude dosazovat do vyšších zemských úřadů cizozemce, zachová dosavadní svobody i celistvost zemí Koruny české a že bude pokud možno trvale sídlit v Praze. Slíbil také zaplatit celý panovnický dluh (který však k jeho nemilému překvapení činil nikoliv 150 000 zlatých, ale dvojnásobek) a české šlechtě obzvláště imponovalo jeho ujištění, že ji ochrání před poddanými. To bylo v době Dóžova* povstání a německé selské války** velkým lákadlem.

* György Dozsa neboli **Jiří Dóža** (asi 1470-1514) byl maďarský šlechtic, který v roce 1514 vedl křížovou výpravu proti Turkům a který vyzval „své“ žoldáky k boji proti šlechtě a církevním hodnostářům. Kromě jiného držel v Budíně, tj. dn. Budapešti, v obležení i Vladislava II. Jagellonského. Povstání bylo v témže roce potlačeno a Dóža byl upálen s rozžhavenou korunou na hlavě.

** **Německá selská válka** byla hnutím německých sedláků a vesnické chudiny, jehož účastníci začali v roce 1524 požadovat zrušení poddanství, snížení daní, reformu církve a konec vlády knížat. Hnutí, které vytvořilo tři centra (v jihozápadním Německu, v Durynsku a v alpských zemích) bylo postupně potlačeno.

A tak byl tento Habsburk 23. října roku 1526 kolem 19. hodiny zvolen za své nepřítomnosti českým králem jménem Ferdinand I. Ruce pro něj zvedlo v podzimně chladné Svatováclavské kapli chrámu sv. Víta čtyřia dvacet zástupců českých stavů. On sám se o výsledku volby dozvěděl již o 36 hodin později, což byla slušná rychlost šíření informací (pamatujeme, že na telefon či telegraf si lidstvo muselo počkat až do 19. století).

Korunovaci svatováclavskou korunou podstoupil 24. února roku 1527; jeho žena Anna Jagellonská byla korunována o den později.

Když kvůli tomu přijel 5. února do Prahy za doprovodu čtyř velbloudů a 3 392 jezdců, Pražané lemující ulice mu mávali, členové cechů vztyčovali korouhve a konšelé vodili jeho koně pražskými městy*.

* Praha byla tehdy souměstím tvořeným čtyřmi městy obehnanými vlastními městskými hradbami a řízenými vlastními radnicemi. Připomeňme si, že nejstarší z nich, Staré Město zaujímající 140 ha, bylo založeno v roce 1231 Václavem I., Malou Stranu založil na 20 ha v roce 1257 Přemysl II.

Otakar a Nové Město se rozhodl v roce 1348 vybudovat Karel IV. Ve 30. letech 14. století se k tomuto „městskému spolku“ připojily Hradčany; ty však byly zpočátku městem nikoliv královským (tedy založeným králem), ale purkrabským (založil je purkrabí neboli správce Pražského hradu), a jako takové byly neplnoprávné. Povýšeny či zrovnoprávněny byly teprve za Rudolfa II. v roce 1598, za což mu ovšem musely zaplatit. Ke spojení čtyř pražských měst v jeden celek s jedinou radnicí došlo v roce 1784.

Nepochybovali o tom, že si jejich metropoli zvolí za sídelní město: byla přece tehdy největším městem habsburské říše, pyšnila se větší výstavností než Vídeň, neohrožovali ji Turci a Pražskému hradu prospěly stavební zásahy provedené Vladislavem Jagellonským.

Na oslavu Ferdinandovy korunovace teklo víno proudem a ve Vladislavském sále Pražského hradu se konaly rytířské souboje.

SLIBY CHYBY

Ovšem brzy se ukázalo, že jeho sliby byly v mnohém plané a fungovaly jen jako vějička.

Kromě jiného zahájil velmi rychle centralizaci své vlády nad „trojdílnou“ říší. Necelé tři měsíce po zvolení českým králem, tj. 1. ledna 1527, vydal tzv. dvorský řád (Hofstaatsordnung), jímž odstartoval zřizování centrálních úřadů sídlících ve Vídni. Ta byla podle jeho nařízení ještě v témže roce spojena s Prahou pravidelnou poštovní službou.

Pomyslnému boření hranic mezi jednotlivými částmi jeho říše měly sloužit mj. sňatky šlechticů a šlechticů s protějšky pocházejícími z jejich různých koutů. Do těchto sňatkových plánů zapojil Ferdinand I. tzv. fraucimor (podle zkomoleného německého slova „das Frauenzimmer“, tj. „ženská“), tvořený mladými svobodnými šlechticemi, jež měly dodávat lesk dvoru jeho manželky a dvorům dalších příslušnic dynastie. Mladé dámy fungovaly jako volavky pro nápadníky, panovník jim slíbil náležité zaopatření – ovšem s tím, že bude mít právo vybrat jim „vhodného“ ženicha*.

* Česká šlechta neuvyklá tomu, aby si její dcery braly cizince, zpočátku dívky ke dvoru pouštěla jen výjimečně; v 17. století to však již považovala za prestižní záležitost. Možná tomu napomohla tzv. přímluvná psaní, která zavedli nástupci Ferdinanda I. (například Rudolf II.). V nich domlouvali rodičům či poručíkům, aby nebránili sňatku dcery či svěřenky s tím či oním šlechticem. Hlavním cílem tohoto snažení sice bylo upevnování vazeb mezi šlechtickými rody v rámci celé říše, ale **chválili to i lékaři: klesl totiž počet degenerativních sňatků uzavíraných mezi šlechtickými příbuznými.**

O tom, že slovům Ferdinanda I. nelze věřit, přesvědčil Čechy mj. **případ zvaný zemské desky** (o nichž jsme mluvili u Zikmunda). Před svou korunovací si vymohl na českých zástupcích stavů, aby do těchto knih bylo zapsáno, že může ještě za svého života nechat korunovat českým králem svého syna. Ovšem poté, co 2. června roku 1541 zemské desky nešťastnou náhodou při požáru* Pražského hradu shořely, dal do nových knih zanést, že právo jeho rodu na český trůn je dědičné, a tudíž nezávislé na volbě.

* Tento **požár** byl **pro areál Pražského hradu skutečnou katastrofou. V chrámu sv. Víta se propadly některé partie klenby, shořela střecha Vladislavského sálu**, zničeny byly některé královské pokoje a všechny pokoje královny Anny a vyhořel kostel Všech svatých i částečně kostel sv. Jiří s přilehlým klášterem; ten **přišel o zvony** – stejně jako chrám sv. Víta. Popelem lehly dvě třetiny Malé Strany a poničeny byly také Hradčany.

Porušování svých slibů dohnal Ferdinand I. do krajnosti zejména tím, že v lednu roku 1547 svolal bez souhlasu zemského sněmu vojsko, které mělo pomoci mj. jeho bratrovi Karlu V. v boji proti německým protestantům. Protože souhlas se svoláním vojska patřil k právům představitelů stavů, rozzlobili se, že byli obejiti, a vyvolali tzv. stavovské povstání, které mělo za cíl omezit královu moc. Bohužel akce byla bez koncepce, chyběla

jí jednotnost, a tak když Habsburci společnými silami porazili německé protestanty, začal Ferdinand I. zametat před českým prahem.*

* Tresty rozhodně nebyly adekvátní provinění. „Klesla tu sláva království českého,“ smutně konstatoval jistý současník. Do měst, která byla postižena nejvíce, byli dosazováni královští úředníci, konaly se konfiskace majetku, padaly pokuty, mnozí účastníci byli uvězněni a na Hradčanském náměstí byli dokonce 22. srpna popraveni primasové Starého a Nového Města pražského a dva rytíři apod. Využit byl i **svérázný a navíc citelný postih zvaný „otevřené brány“**: zakusil ho např. Žatec, který rozzlobil panovníka tím, že ho v době odboje odmítl vpustit do svých bran a donutil ho, aby přespal před hradbami. Za to muselo město **na celých osmnáct let odstranit ze všech svých městských bran vrata**, čímž se stalo městem tzv. otevřeným, a tudíž nechráněným.

Dá se říci, že šlo o nácvik pomsty, k níž Habsburci přikročili po bitvě na Bílé hoře. Ovšem čeští stavové se v rámci možností celkem rychle vzpamatovali a chystali se dál prosazovat své požadavky.

PRAŽSKÝ PARADOX

Ferdinand I. si sice – jak slíbil – zvolil Prahu za své hlavní sídlo, ale pracovní povinnosti mu jen zřídka dovolovaly zůstat zde trvale delší dobu. Přesto se pokoušel napravit to, že Pražský hrad byl přes veškeré předchozí stavební zásahy málo pohodlný a málo „panovnícky“. Podle historiků to dělal proto, že hrad i vše, co k němu patřilo, považoval v jistém smyslu za rodinný majetek, a tak se o něj jako dobrý hospodář staral – stejně jako se my staráme o své chaty a chalupy.

V letech 1528 až 1529 postavit nové pokoje, resp. nové křídlo pro manželku Annu. Velmi ho rozzlobilo, že Češi tehdy několikrát odmítli uvolnit 600 kop na lázeň pro ni*.

* Veškeré náklady na pražské stavební zásahy musel králi schvalovat český sněm a peníze pak musela vyplatit Česká dvorská kancelář. Mnohdy se ale stalo, že i když sněm vyslovil souhlas, kancelář s lítostí buď sdělila, že „peníze pod rukama nejsou“, nebo rozpočet seškrtala.

Neopomenul zdůraznit, že Vídeň – i když tehdy byla ve srovnání s Prahou poloviční – projevovala vůči jeho požadavkům mnohonásobně větší vstřícnost.

Roku 1534 koupil pět vinic rozkládajících se severně od Jeleního příkopu na pozemku rozlohou srovnatelném s areálem Pražského hradu, a založil tu rozlehlou Královskou zahradu. O dva roky později, v roce 1536, dal rozšířit a obehnat zdí Královskou oboru (dn. Stromovku) založenou zřejmě ve 13. století, spojil ji s Pražským hradem přímou cestou, nařídil do ní nasadit daňky, srnky, jeleny, zubry, zajíce, tetřevy a lišky, a nechal ji osázet zajímavými dřevinami. Založil také tzv. Novou oboru (v níž později vyrostl letohrádek Hvězda), kterou dal v letech 1541 až 1543 také obehnat zdí s brankami, neboť měla sloužit výhradně jemu a dvoru. (Zaručeně ho nenapadlo, že v její jihozápadní části se odehraje závěrečná fáze bitvy na Bílé hoře, která prospěje habsburskému rodu).

V letech 1538 až 1564 stavěl pro manželku letohrádek, později zv. letohrádek královny Anny. Vyrostl na východním konci Královské zahrady, původně byl zřejmě přízemní a nabízel pěkný výhled na Vltavu, staroměstský břeh, vinice pod dn. Letnou a na Malou Stranu. Zadal i zhotovení Zpívající fontány*, kašny nazvané podle zvuku vody dopadající z její horní na dolní část, která stojí před letohrádkem.

* Zhotovení kašny zadal Ferdinand I. známému kovolijci Tomáši Jarošovi. Nejprve mu za práci slíbil 1 400 zlatých, pak litoval o snížení ceny, a nakonec ho poslal odlévat děla do Košic, kde mistr roku 1570 zemřel. Díky tomu král ušetřil.

Specifickou Ferdinandovou pražskou akcí se roku 1547 stalo obnovení pražského arcibiskupského špitálu sv. Antonína a sv. Alžběty, zřízeného o dvě stě let dříve na Hradčanech pro nemocné duchovní. Město tak získalo 30 nových lůžek pro nemocné, ale o to šlo Ferdinandovi až v druhé řadě. **Hlavním důvodem „oživení“ této nemocnice se stala spása jeho duše a duší členů jeho rodiny:** proto byla prvořadou povinností tamního zdravotnického personálu účast na pravidelných zádušních bohoslužbách konaných za panovníka a jeho blízké.

Z dalších aktivit tohoto Habsburka týkajících se Prahy si zaslouží zmínku nejen Prašný most, ale i nedaleko něj roku 1563 zřízený Lví dvůr. Byla to budova ve tvaru písmene „L“, na jejíž severní straně se nacházely vytápěné kotce a k níž patřil dvorek ohrazený zdí. V podstatě šlo o malou zoologickou zahradu, do které bylo možno nahlížet z vybudovaného ochozu a která se postupně rozšiřovala.

Málo je známo, že právě Ferdinandu I. vděčí Praha také – byť nepřímo – za letohrádek Hvězda proslulý půdorysem ve tvaru šesticípé hvězdy. Stavbu navrhl* jeho syn Ferdinand zv. Tyrolský, kterého sem v roce 1547, kdy se po stavovském povstání odstěhoval do Vídně, poslal na dvacet let jako svého místodržícího.

* Mladík si pro letohrádek vybral pozemek, který jeho otec koupil po roce 1534 od břevnovského kláštera. Na návrhu se mu obzvláště vydařily ko-sočtverečné místnosti, v přízemí oddělené chodbami přivádějícími denní světlo do kruhového sálu nacházejícího se uprostřed. Původně měl letohrádek střechu ve tvaru jehlanu, dlouho patřil k Pražskému hradu a hradní správa ho odprodala teprve koncem 50. let minulého století.

Pražané měli tohoto Habsburka rádi, a to nejen proto, že byl „*povahy veselé, líbezné a čilé, milovník honby, tance a všelijakých radovánek*“ a že se stal jedním z nejpilnějších a nejsystematičtějších sběratelů té doby. Především si je „koupil“ tím, že si uhájil svoji tajnou a neurozenou lásku – dcerku bohatého kupce a finančníka Filipinu Welsеровou, do níž se zamiloval roku 1556. Hvězdu dal postavit právě pro ni, protože s ním nemohla byd-

let na Pražském hradě. Lidi dojímal, že se kvůli ní vzdal případného následnictví a roku 1557 se s ní dokonce tajně oženil*; veřejně se k ní mohl přihlásit teprve roku 1576.

* Za své nevídaně harmonické manželství prý ti dva vděčili mj. ohromnému apetytu, který je spojoval. Kvůli němu Filipina také proslula **jako bylinkářka; bylinkám se začala věnovat proto, aby pomocí nich napravovala své a manželovy obtíže vyvolávané přejídáním. Vždyť i ve všední dny se u nich podávalo 24 chodů!** Když se Filipina odstěhovala z Hvězdy, žila jistý čas s dětmi na Křivoklátě a pak v Innsbrucku na honosném zámku Ambras, kde zaměstnávala mj. muže-obra. I když existují obrazy zachycující Filipinu s tchánem Ferdinandem I., jsou prý pouhou fikcí: císař sice synovi nerovný sňatek odpustil, ale neurozenou snachu veřejně nikdy nepřijal.

Po Filipinině smrti se Ferdinand Tyrolský oženil se svou neteří Annou Kateřinou Mantovskou; zemřel r. 1595 ve věku 66 let.

Pražanům se líbilo i to, že Ferdinand Tyrolský vytvořil předpoklady k oživení společenského a koneckonců i hospodářského významu města a možná přiměl svého otce k leckteré zdejší stavební aktivitě.

V době, kdy v Praze působil jako místodržící jeho syn, přijížděl Ferdinand I. do Prahy jen občas. Při jedné takovéto cestě vykonané roku 1559 se dal obměkčit k dobrému skutku. Do věže pražské Novoměstské radnice na dn. Karlově náměstí totiž udeřil blesk a způsobil požár, který zničil věžní hodiny a zvon, ale **holubí rodině**, která ve věži tehdy žila, **se nic nestalo**. Když mu byli tito opeřenci **představeni**, snad z pohnutí nad záchranou tvorů božích **přispěl na opravu věže** nemalou částkou.

ZPOČÁTKU KLOPILI OČI

Ferdinand I. nejenže odvezl do Vídně české korunovační klenoty a zavedl jako úřední jazyk němčinu, ale pokusil se o rekatolizaci, a to smírnou cestou – tím, že pozval do „zlobivých“ Čech jezuity*.

* Jezuitský řád byl založen roku 1540 Ignácem z Loyoly (1491–1556), který se pro zranění musel vzdát vojenské kariéry. Řád, jehož se tento španělský šlechtic stal generálem a který svou organizací a tuhou kázní připomínal armádu, měl fungovat jako „hráz“ proti údajnému kacířství. Jezuité se přý kromě jiného vyznačovali tím, že si v 16. století museli brát čistou košili každý měsíc, v roce 1620 každý týden a koncem 17. století již dvakrát týdně. I když jak známo neměli dobrou pověst, z jejich řad vyšli i takoví obdivuhodní muži jako Bohuslav Balbín (1621–1688), autor díla „Obrana jazyka slovanského, zvláště pak českého“, či Joseph Stepling (1716–1778), působil mj. jako ředitel klementinské hvězdárny.

Prvních dvanáct členů řádu dorazilo do Prahy 18. dubna roku 1556 a měli dovoleno usadit se v tehdejší dominikánském klášteře u sv. Klimenta v blízkosti dn. Karlova mostu. Byli to samí cizinci – Holanďané, Němci či Belgičané – i když tehdy již v Římě studovali i Češi.

Tenkrát ještě jezuité vystupovali skromně a **evidentně měli strach z obyvatel té podivné země a toho podivného města; papež (Pavel IV.) jim totiž řekl, že je posílá jako beránky do společnosti vlků.** Zatímco starší z nich jeli z Vídně do Prahy na voze, mladší šli pěšky, jen s poutnicou holí v ruce. Do města vstoupili Poříčskou bránou nacházející se v prostoru dn. ulice Na Poříčí, odkud pokračovali Celetnou přes Staroměstské náměstí k dn. Karlovu mostu. Lidé přijali tyto muže klopicí oči a oděné do černých sukni a nedlouhých plášťů sice pokojně, ale ne příliš vlídně. Prahou se totiž rychle rozšířilo, že sem byli posláni proto, aby přivedli vyznavače pod obojí k „rozumu“, tj. k poslušnosti vůči papeži.

Jezuité se ovšem brzy rozkoukali, zbavili se své počáteční nejistoty a začali si budovat okázalá sídla, která měla vzbuzovat respekt a demonstrovat jejich moc. Byli proslulí tím, že kam přišli, tam jen zcela výjimečně využívali již existující budovy: raději si budovali stavby zcela nové*, což platilo i pro Prahu.

* Například u dn. Karlova mostu vyrostlo Klementinum, po Pražském hradu největší pražský stavební komplex, na novoměstském dn. Karlově náměstí se pyšně vztýčil kostel sv. Ignáce s přilehlou novoměstskou kolejí,

na dn. Malostranském náměstí se staly jezuitským centrem chrám sv. Mikuláše, jezuitská kolej a tzv. profesní dům určený pro nejméně postavené (a řádové sliby složivší) členy řádu. U Čertovky měli jezuitští předáci „lusthauz“ (něco jako „dům oddechu“, který měl sloužit především pro případ moru), a pod Letnou, v místě Strakovy akademie, dn. sídla vlády, byla postavena rezidence zv. Letní dům.

Aby si naklonili Čechy, zahájili v roce 1559 kázání (probíhající dosud v latině a němčině) také v českém jazyce. Navíc svého času podávali i z kalicha.

Zřejmě je inspiroval sám Ferdinand I. Podle historiků totiž začal od roku 1556 dávat najevo snahu o uzavření smíru s protestanty a o jistou reformu katolické církve. Na důkaz toho mj. roku 1564 požádal papeže (Pia IV.) o povolení přijímání pod obojí; souhlasná odpověď byla vyhotovena 16. dubna téhož roku a novota byla slavnostně vyhlášena v chrámu sv. Víta 23. července. Tehdy podával podobojí sám arcibiskup!

VÝJIMEČNĚ ŠTASTNÉ MANŽELSTVÍ

Manželský svazek Ferdinanda I. začal svatbou v zastoupení s tehdy dvanáctiletou **Annou Jagellonskou** (*23. 7. 1503–†27. 1. 1547), tou holčičkou, která při korunovaci svého bratříčka Ludvíka českým králem roku 1509 vztahovala ručky po jeho blyštivé koruně.

Obřad se konal v roce 1515 a mladičká nevěsta během něj stála vedle ženichova dědečka Maxmiliána oblečeného v hermelínovém plášti ozdobeném šperky. Nový příbuzný jí na závěr nasadil na hlavu korunku, objal ji a údajně ji požádal, aby se modlila za jeho zdraví. Annin

*Anna Jagellonská,
manželka Ferdinanda I.*

otec Vladislav Jagellonský ještě dlouho dojetím slzel, ona marně přemýšlela o tom, co všechno ji čeká, a svatební hosté pilně vybírali dobroty ze zlatých a stříbrných mis; měli napilno, protože se tehdy prý servírovalo tři sta chodů.

Skutečnou svatbu měli v Linci 26. května roku 1521, kdy jim oběma bylo osmnáct let.

Ferdinand I. svoji ženu po celý život velmi miloval. Byla menší postavy, hezká, s velkýma modrýma očima a rudozlatými vlasy*.

* Podle historiků bývaly již od středověku **ženám se světlými**, resp. zlatavými **vlasy připisovány tak příkladné vlastnosti**, jako je počestnost, cudnost a pasivita. Modrooké plavovlásky s bledší pleťí byly idolem středoevropských mužů i v 16. století, takže zřejmě proto mívaly renesanční madony italských malířů tyto atributy. **Naopak snědé tmavovlásky prý byly „podezřelé“ z nepatřičnosti zvané vášnivost.**

Měla mírnou povahu, vynikala zbožností, ochotně a hojně rozdávala almužny a byla vzdělaná; dokonce sepsala latinský spis. Zároveň se vypracovala na zkušenou jezdce na koni a zúčastňovala se lovů, při nichž dosahovala nemalé úspěchy. Manžel si jí vážil a byl ochoten jí naslouchat i tehdy, mluvila-li o státních záležitostech. Nebylo ovšem divu: i když byla pečlivou matkou a ovládala ruční práce (například vyšívání zlatem a stříbrem), dokázala manžela v jeho nepřítomnosti zastat i v roli regentky.

Ferdinand si přál, aby ho doprovázela na cestách, což ona dělala, i když byla těhotná. Na výtky, že takové rodinné cestování představuje velké a přitom zbytečné výdaje, odpovídal: je lepší, když investují peníze do vlastní manželky, než kdybych je vyhazoval za milostná dobrodružství. Proto neudivuje, že Ferdinand I. Habsburský patřil mezi kritiky prostituce, která kromě jiného právě v 16. století napomáhala šíření infekční nemoci známé jako syfilis*.

* **Syfilidu přivezli** do Evropy **Kolumbovi námořníci** z tzv. Nového světa. Projevovala se vysokými horečkami, zpočátku byla téměř ve všech případech smrtelná a trvalo několik desetiletí, než si na ni Evropané vytvořili alespoň částečnou imunitu. Teprve pak nakažení lidé již tolik neumírali, ovšem zůstávaly jim doživotní zdravotní následky; ženy například už nemohly mít děti. Syfilida začala být léčitelná teprve počátkem 20. století pomocí antibakteriálních léků zv. sulfonamidů.

Když byli manželé 24. února roku 1527 v Praze korunováni, čekala Anna právě druhé dítě.

Z patnácti potomků, které svému muži dala, byli čtyři synové.

Alžběta (*9. 6. 1526 – †15. 6. 1545)	
Maxmilián (*31. 7. 1527 – †12. 10. 1576)	budoucí císař a král Maxmilián II.
Anna (*7. 7. 1528 – †16. 10. 1590)	
Ferdinand (*14. 6. 1529 – †24. 1. 1595)	otcův mazlíček, který v letech 1547–1567 působil v Praze jako místodržící; protože potom vládl v Tyrolsku, říkalo se mu Ferdinand Tyrolský
Marie (*15. 5. 1531 – †11. 12. 1581)	
Magdaléna (*14. 8. 1532 – †10. 9. 1590)	
Kateřina (*15. 9. 1533 – †28. 2. 1572)	
Eleonora (*2. 11. 1534 – †5. 8. 1594)	
Markéta (*16. 2. 1536 – †12. 3. 1566/7)	
Jan (*1538 – †1539)	

Barbora (*30. 4. 1539 – †19. 9. 1572)	
Karel (*3. 6. 1540 – †10. 7. 1590)	budoucí Karel Štýrský, otec Ferdinanda II.
Voršila (*1541 – †1543)	
Helena (*7. 1. 1543 – †5. 3. 1574)	
Jana (*24. 1. 1547 – †10. 4. 1578)	

Rodiče se snažili chlapce nerozmazlovat (museli například stát u stolu tak dlouho, dokud jim otec nedovolil se posadit). Učili se sebeovládání a studovali cizí jazyky včetně latiny a základů češtiny.

Kromě toho byli dva starší – Maxmilián a Ferdinand – posláni do španělské části Nizozemí, aby se zde „otrkali“. Nikoho ovšem nenapadlo, jak tam oba díky tamnímu nevázanému životu zvlčí. Zatímco doma byli drženi zkrátka, zde prý brzy střídali dámské ložnice častěji než příslovečné ponožky.

V roce 1548 čekaly Maxmiliána, předurčeného k převzetí ústřední vlády, ve Španělsku tři „vážné“ úkoly: za prvé se měl „zaučit“ v panování, za druhé měl zapomenout na své sympatie k Lutherovi a za třetí se měl seznámit se svou budoucí manželkou Marií, dvacetiletou dcerou strýce Karla V.

Otec ho nechal ještě za svého života korunovat českým, uherským a (aby se mohl stát i římským císařem) také římským králem.

Anna Jagellonská zemřela po pětadvacetiletém manželství v Praze dne 27. ledna 1547 při porodu patnáctého dítěte – dcery Jany (Johany). Bylo jí třiačtyřicet let.

Manžel ji doprovodil na její poslední cestě celý v černém, údajně si od onoho dne nedal už nikdy stříhat vousy a roku 1552 poslal do italské Lorety její votivní sošku; byla zhotovena ze stříbra, vážila asi 15 kilogramů a na výšku měřila asi jeden metr.

Ferdinand I. zemřel dne 25. července roku 1564 po čtyřech letech zdravotních potíží; právě se chystal políbit manželčin portrét, který držel v ruce. Došlo k tomu ve Vídni, ale k věčnému odpočinku byl uložen po slavném pohřbu 21. srpna roku 1565 do chrámu sv. Víta*.